

דין שהיה ומעמו

שו"ע אורח חיים רנב

כירה שהיה עשויה כקדירה (א) ושופתין על פיה קדירה למעלה, ויש בה מקום שפיתת שתי קדירות, (ב) אם הוסקה בגפת (ג) שהוא פסולת של זיתים (ד) או בעצים, אסור * (ה) ליתן עליה * תבשיל (ו) מבעוד יום * להשהותו עליה, (ז) אא"כ נתבשל כל צרכו * והוא א (ח) מצטמק (פי' חולך וחסר) ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה, (ט) או ב שהיה חי (י) <א> שלא נתבשל (יא) כלל דכיון שהוא חי * מסיח דעתו ממנה עד למחר, ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי, אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואפי' נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, חיישינן (יב) שמא יחתה ואסור להשהותו עליה **אא"כ גרף דהיינו (יג) שהוציא ממנה כל הגחלים, או קטם דהיינו (יד) ג שכסה הגחלים באפר למעט חומם; ואם נתן בה ד <ב> חתיכה חיה, מותר כאילו היתה כולה חיה <ג> דעל ידי כך מסיח דעתו ממנה...** (לז) מו וי"א שכל שנתבשל (לח) מו כמאכל בן דרוסאי (פי' שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו), או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, מותר להשהותו ע"ג כירה... הגה: * ונהגו להקל כסברא האחרונה.

ביאור הלכה סימן רנב ד"ה * ונהגו להקל

• ונהגו להקל כסברא האחרונה - עיין בב"י שהאריך הרבה באלו השתי דעות והעתיק דברי הרא"ש שכתב **דמפני שישאל אדוקים במצות עונג שבת ובודאי לא ישמעו לנו ע"כ הנח להם ע"ש משמע מזה דרך משום זה לא רצה למחות וכן הב"י גופא ממה שהעתיק דעה הראשונה בסתמא והדעה השניה בשם י"א משמע ג"כ דעתו נוטה להחמיר אך מ"מ אין בנו כח למחות במקילין שכבר נהגו העם כהי"א וכמו שכתב הרמ"א וע"כ לפ"ז לכתחלה בודאי טוב ליזהר שיהיה מבושל כ"צ קודם חשכה ולסלקו מן האש אך אם אירע שנתאחר הדבר כגון שבאו אורחים קודם שקיעת החמה והוצרך לבשל איזה תבשיל עבורם יכול להעמיד על הפטפוט לבשל אף שלא יתבשל עד השקיעה רק כחצי בישול סגי ויניחנו עומד על הפטפוט עד שיגמר בשולו ומותר לסלק ממנו בלילה דהא אין עומד על הגחלים:**

חזון איש

דאין למחות משום שלא ישמעו, ואמנם נראה דאין כונת הרא"ש
משום מוטע שיהיו שוגגין אלא כונתו ז"ל כיון דהחמירים הם גדולי
עולם כמו השאלחות והרי"ף ועוד, הי ראוי להחמיר שלא להכנס
לפלוגתא אבל מפני שיש כאן הרבה פעמים ציטוט עונג שבת לא
ישמעו להחמיר אלא כל שאפשר להקל מעיקר הדין יאמרו להקל
ומעיקר הדין אפשר להמקילין להקל אחרי שהם מצני צניחם של אלו
שהקילו ע"פ הוראת רבותיהם וגם כי הוא מד"ס ולכן הנה להם
שיסמכו על דעת רבותינו המקילים, ואפשר שאין להחמיר אחרי
שהגאונים לא החמירו לעצמן וכדאמר גס צגמי דרנצ"י מרא דעובדא
משהו לי ואכיל.

משנה ברורה סימן רנב

בו יבואר כל עקרי הענינים של שהיה והטמנה בקיצור ממ"א ותוספת שבת ושאר אחרונים כלל דמילתא בזמן הזה... ולפיכך **אם נתבשלו כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום** [היינו כחצי בישול] וי"א שליש בישול מותר להשהותן אף על פי שאין התנור גרוף ולא קטום

דין "קטומה"

רש"י מסכת שבת דף לו עמוד ב

או עד שיתן אפר - על גבי גחלים לכסותם ולצננם.

ר"ן על הר"ף מסכת שבת דף מז עמוד ב

והיינו מעמא דבקטימה סגי לן בכל דהו ובגריפה בעי גריפה גמורה משום דבגריפה אי גרף מקצת גחלים והניח מקצתן אין בנשארות היכר כלל אבל מכיון שנתן אפר על גבי כל הגחלים הא עבד ליה היכרא בכולהו

משנה ברורה סימן רנ"ג ס"ק יד

(יד) שכסה הגחלים - היינו [מזן] כל הגחלים וא"צ לקטום עד שאין ניכר שם אש כלל [מזן] רק בכסוי אפר כל שהוא מלמעלה על פניהם סגי ואפילו [יזן] הובערה [יח] אח"כ שרי [גמרא]. עוד אמר שם דאפילו היו הגחלים של רותם שאינם ממהרין להכבות ג"כ שרי והטעם בכל זה כיון דגילה דעתו דלא בעי לגחלים סגי דבודאי לא אתי לחיתוי

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן צג

אבל בתנורי הגעז שאין הדרך כלל לבשל בכסוי פח מתכות אין לך היכר גדול מזה שמסלק דעתו מלחתות ואין לחוש לחתו, ונמצא שלפ"ז יש לתנורי הגעז שכיסה בפח מתכות דין כירה קטומה.

אך לשיטת רש"י דבקטימה שמותר בכירה הוא משום דאינה מוספת הכל והוא כדפי' הר"ן דטעמו שאף שלשעתו מוסיף חבל מ"מ הם עוממות וחולכות אין שייך זה בתנורי הגעז שלא נפחת אורו וא"כ הוא מוסיף חבל שיש לאסור לפ"ז. איברא דבעצם לולא דמסתפינא היה נראה לע"ד דגם רש"י סובר דגחלים קטומים נחשבו מוסיף חבל אך לא אסרו משום ההיכר שיש בהקטום שאין דעתו לחתות... וא"כ יש לאסור לדידיה בתנורי הגעז בכסוי הפחים. אבל לדינא כיון שרוב הפוסקים פליגי ארש"י, עיין בב"י /או"ח/ סי' רנ"ג ובד"מ שם, וסוברין דכירה קטומה היא מוספת חבל ומ"מ מותר בשהיה מצד היכרא שאין דעתו לחתות א"כ גם בתנורי הגעז יש להתיר כשמכסין בפח המתכות כמו שנוהגין, ובפרט שגם לרש"י אינו ברור שיאסור.

[סברא שלא שייך גזירת שהיה בתנורים שלנו]

והנה יש טעם גדול לומר דלא שייך כלל הגזרה בתנורי הגעז שלנו, דהא חזינן שרק לשלא יחתה בהגחלים גזרו ולא לשמא יביא עוד עצים כשיכלה האש.

[האם צריך לכסות את האש או את הכפתורים]

ולפ"ז אף בלא כסוי גם על הכפתורים שעל ידם מקטינים ומגדילים אלא שיכסה רק את האש לבד נמי אפשר יש להתיר דגם בכסוי על האש לבד הוא היכר גדול שאין דעתו לחתות ולהגדיל האש יותר וכמו שנוהגין הרבה. אך יותר טוב שהכסוי של פח המתכות יכסה גם את הכפתורים כדי שהיכר יהיה גם במקום החתוי כמו הקטום שיש אולי לחוש שלא ירגיש בהכסוי ויחתה. ואף שהוא דבר רחוק מ"מ כיון שהיתר ההיכר מצינו בהיכר שבמקום החתוי אולי הוא דוקא בהיתר כזה. אבל ודאי זה לבד שיכסה את הכפתורים ולא את האש לא יועיל שהעיקר הוא שצריך להראות שדעתו להפחית שזה נראה יותר בכסוי האש. אבל כיון ששם היו תרומתו למעלייתא שמפחית את החום והיה במקום החתוי אפשר הוא דוקא ולכן יש להחמיר לכסות גם את הכפתורים, אבל כיון שיותר מסתבר שגם בלא כסוי הכפתורים הוא היכר חשוב יש להקל בשעת הדחק ואין למחות באלו הנוהגים היתר בכסוי האש לבד.

[האם שייך בישול אם מניח ח"לעך" בשבת]

ומה שכתבת דהחזון איש מחדש דרך קדירה של חרס מתיר הש"ע /או"ח/ בסי' רנ"ג סעי' ג' להניח ע"פ הכירה

ולא של מתכות דיש לחוש לבשול המתכות שכתב הרמב"ם דהמחמם מתכות עד שנעשה גחלת ה"ז מבשל ואף שעדיין לא נעשה גחלת נראה דאסור, הנה הוא שייד רק באש גדול שיכול לעשות את המתכות לגחלת... אבל באש קטן שא"א להמתכות להעשות גחלת אף אם יעמוד שם כל היום כהאי דכסוי הפח של מתכות שעל הגעז אין שייד זה דהוי כמו נותן קיתון של מים במקום שאינו יכול להתחמם עד שהיד סולדת שהוא שעור הבשול שמותר אף לדידהו כדאיתא /שבת/ בדף מ' ובש"ע /או"ח/ סי' שיי"ח סעי' י"ד, ובמתכות אין לאסור לפ"ז אלא באש גדול.

הזמן הקובע

שו"ת מנחת שלמה תנינא ב - ג) סימן יב

מצד הסברא נלענ"ד בין לענין חי ובין לענין מבושל כמאב"ד הכל תלוי בזמן השקיעה ואין להתחשב כלל עם קבלת שבת ידידה, אך אפשר דאולי יש להתחשב עם הזמן שכל הצבור רגיל לקבל שבת שהוא "סמוך לברכו" שנזכר ברמ"א בסוף הל' ב' (ומדברי הרמ"א שם משמע קצת דהכל תלוי בקבלת שבת של הצבור, אך קי"ל שם כהמג"א שחולק ע"ז וסובר דעד כדי כך לא גזרו רבנן עיין שם, משא"כ בנד"ד), ולא ידעתי מהו המקור של התולדות שמואל (מצוה ל"ב סי' ל"ג אות ג') שסובר דתלוי בקב"ש.

חזון איש

דינים העולים. שכן קדירה [ע"ג כירה שאינה גרופה] שלא נחשלה כמז"ל בשעת קידוש היום [אפשר דהיינו לאח הכוכבים כיון שנתן הקדירה ע"ג כירה קדם ציה"ש, יעוין רש"י ל"ד א' ד"ה א"ה, מצוה דלרבי דלא גזרו על שבות ציה"ש ראוי להחיר שבות הטמנה, וכדין נותן דה"ה שבת, ואף שאין מחירין רק במקום מלוב כדאיתא סי' שמ"ב מ"מ דיעבד יש להחיר] אסור לאוכלו, ולריך להסירו אע"ג שהוא מוקף [לא מלאנו הדבר אצל כן מסתבר] וכש"כ בשבת צמיד.

Hotplate, Electric Urn

שו"ת אנרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

(בג) דוד חמום מים חשמלי שא"א להגביר חומו האם מותר לתת בו מים קרים ולחברו לחשמל סמוך לשבת כיוון שאין לחוש שמא יחתה, או שמ"מ יש לחוש שע"י הוצאת חלק מהמים יקרב את בישול השאר.

תשובה: מסתבר שיש לאסור אם לא יכול להיות רותחין קודם השקיעה